

Utdannings- og forskningsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Deres ref: 200404093
Saksbehandler: BMO
Vår ref: 05/954
Arkivkode:
Dato: 21.04.2005

Saksnr. 25 APR 2005
200404093

510

Høring – Forslag til fag- og timefordeling for grunnskolen, fag- og timefordeling for fellesfag i videregående opplæring, omfang av programfag og prinsipper for valg av programfag i videregående opplæring.

Sosial- og helsedirektoratet har overordnet ansvar for å bidra til at folkehelsearbeidet vektlegges i alle sektorer. Videre er Sosial- og helsedirektoratet overordnet autorisasjonsmyndighet for helse- og sosialpersonell. Som følge av denne funksjon har vi til oppgave å vurdere om reformene i grunnopplæringen medfører endringer i utdanningene som vil kunne berøre grunnlaget for autorisasjon for de yrkesgruppene som utdannes i videregående.

Vi vil innledningsvis belyse utfordringer knyttet til disse oppgavene før vi kommenterer departementets konkrete forslag.

Skolen som folkehelsearena

Skolen er en arena der man når alle barn og unge i Norge. Det er en svært viktig arena for folkehelsearbeid. Vi vet gjennom forskning at det er store forskjeller i befolkningens helse, og at forskjellene er store med hensyn til hvilken sosio-økonomisk bakgrunn og posisjon den enkelte har. Opplevelser og kunnskap fra skolen kan bidra positivt til elevenes fysiske og psykiske helse resten av livet. Vi viser til dokumentasjon i blant annet Stortingsmelding 16: 2002-2003, Resept for et sunnere Norge og Gradientutfordringen, Sosial- og helsedirektoratets handlingsplan mot sosial ulikhet i helse (2004). Vedlagt.

Det er derfor av avgjørende betydning at skolen stimulerer til å skape god helse. Det gjelder mestring av sitt liv generelt og utvikling av god fysisk helse gjennom sunt kosthold og fysisk aktivitet. Det er godt dokumentert at fysisk aktivitet fremmer elevenes læringskapasitet. (Ingegerd Ericsson: Motorikk, koncentration, formåga og skolprestasjoner 2003). Sosial- og helsedirektoratet anbefaler at barn skal være fysisk aktive minst 1time pr. dag.

Det er videre viktig med holdningsskapende arbeid i forhold til rus og tobakk. Det er en økende andel av befolkningen som i perioder får psykiske problemer. Gjennom ulike opplærings- og treningsprogrammer kan elever bedre sin mestringsevne og personlige integritet slik at de blir tryggere på seg selv i møte med vanskelige utfordringer og livssituasjoner.

Skolen har muligheter til å framelske motkulturer til de helseskadelige trender vi ser i forhold til barn og ungdom, med høye prestasjonskrav og krav til vellykkethet, stillesittende aktiviteter, usunt kosthold og økt kropps fiksering.

Sosial- og helsedirektoratet

Sosial- og helsedirektoratet var tilfreds med at Utdannings- og forskningsdepartementet i Stortingsmelding 30 (2003-2004), *Kultur for læring*, går inn for at tilrettelegging av fysisk aktivitet for alle elever de dagene de ikke har kroppsøving, tas med i "Læringsplakaten" eller "Skoleplakaten", som den kalles i Stortingsmeldingen. Dessverre er dette likevel ikke tatt med, men menes ivaretatt i pkt 9: "Skolen og lærebedriften skal sikre at det fysiske og psyko-sosiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring".

Sosial- og helsedirektoratet mener dette er for vagt, og at det legger svake føringer for skolene til å nå målet om daglig fysisk aktivitet. Sosial og helsedirektoratet vil derfor oppfordre til:

- at det lages et eget punkt i Læringsplakaten om tilrettelegging av daglig fysisk aktivitet og gode rammer rundt skolemåltidet
- at fysisk aktivitet blir tydeliggjort i de nye læreplanene både for grunn- og videregående skole
- videreutvikle veilederen til opplæringslovens kapittel 9a for blant annet å tydeliggjøre viktigheten av tilrettelegging for fysisk aktivitet.
- å heve kompetansen til lærere, skoleledere og andre tilsatte for å bedre kvaliteten på og bevisstheten omkring fysisk aktivitet for elevene.
- at det i grunnutdanningen for lærere må bli obligatorisk å tilegne seg kunnskap om den helsemessige betydningen av fysisk aktivitet, ernæring, bruk av rusmidler og tobakk

Det samme gjelder beskrivelsen av skolens arbeid for å fremme mestring og god psykisk helse. Også på dette området vil Sosial- og helsedirektoratet oppfordre til:

- at det tilrettelegges for mestringsprogrammer for å fremme god psykisk helse og sosiale relasjoner, med god forankring i Læringsplakaten
- at mestring og utvikling av god psykisk helse blir tydeliggjort i de nye læreplanene
- å heve kompetansen til lærere, skoleledere og andre tilsatte for å bedre kvaliteten på opplæring som skal fremme mestring og psykisk helse

Sosial- og helsedirektoratet vil gjerne bistå Utdanningsdirektoratet i dette arbeidet.

Spørsmål knyttet til utdanningsprogram for helse- og sosialfag.

Hvilke yrkesfag skal det være innen utdanningsprogram for helse- og sosialfag? Vi ønsker en særskilt vurdering av om ambulansefaget fortsatt bør ligge til videregående.

Hvordan skal fagene som i dag er skolefag, gå over til å bli lærefag etter en 2+2-modell ?

Sosial- og helsedirektoratet har gode erfaringer med dagens utdanningsløp for hjelpepleiere der en veksler mellom teori og praksis gjennom utdanningsløpet. Vi kan ikke anbefale at dette faget går over til å bli lærefag etter en tradisjonell 2+2-modell, der 2 år på skole etterfølges av 2 år som lærling. På grunnlag av Nyhuus-gruppens utredning vil vi anbefale en fleksibel modell der en veksler mellom skole/teori og

lære/praksis gjennom et 4-årig utdanningsløp. En slik modell innebærer at skole og bedrifter/kommuner må samarbeide om opplæringen fra det første året.

Vi er kjent med at Utdanningsdirektoratet vil få utarbeidet læreplaner for VG1 og at disse vil bli sendt på høring med det første. Vi finner det vanskelig å ta stilling til læreplaner for VG1 uten at en vet hvor stor del som skal være teori og hvor stor del praksis/læretid det første året. En må vurdere hele utdanningsløpet i sammenheng.

Vi vil derfor anbefale at man utarbeider kompetanseplattformer og læreplaner for hele utdanningsløpet i alle yrkesfagene. På basis av disse vil Sosial- og helsedirektoratet kunne vurdere om utdanningen i de aktuelle yrkesfagene i helse- og sosialfag fortsatt gir grunnlag for autorisasjon.

Til departementets konkrete forslag

Departementets forslag nr. 1

Sosial- og helsedirektoratet har ikke spesielle synspunkter på forslag om skoleeiers mulighet til omdisponering av timer.

Departementets forslag nr. 2

Sosial- og helsedirektoratet har ikke spesielle synspunkter på forslag til navneendring på fagene.

Departementets forslag nr. 3

Kunnskapsløftet legger i større grad enn tidligere vekt på teoretisk innlæring. Sosial- og helsedirektoratet er bekymret for at det i framtidens skole ikke skal være tid og rom for tiltak som fokuserer på helsefremmende og holdningsskapende arbeid. Det vekker også bekymring at en ytterligere teoretisering av skolen vil skape flere utfordringer mht. elevers mestringsopplevelser med alt det innebærer i forhold til barn og ungdoms psykiske helse.

Departementets forslag nr. 4

Sosial- og helsedirektoratet er fornøyd med intensjonen om å øke antall timer til kroppsøving på barneskolen. Imidlertid vil økningen i praksis si ca en halv time økt kroppsøving i uka årlig på barnetrinnet. Dette kan ikke sies å være mye, jf. anbefaling om 1 time daglig fysisk aktivitet.

Det er imidlertid bekymringsfullt at skolenes og elevenes valg foreslås tatt ut. Disse timene har gitt mange skoler rom for å tilrettelegge for fysisk aktivitet utendørs. Likeledes har mange skoler i dag valgt å bruke de frie valgene til organisering av kantinedrift.

Gjennom skolens og elevens valg har det vært mulig å gjennomføre en del utviklingsprosjekt for økt friluftsliv, uteskole, valgfag med fokus på livsstil og helse osv. Når man velger å ta bort disse valgmulighetene, samt har en marginal økning av kroppsøvingstimetallet på barnetrinnet, ikke økning i det hele tatt fra åttende klasse og oppover, vil denne skolereformen i realiteten si en nedgang i tid brukt til fysisk aktivitet og helsefremmende tiltak i skolen.

Departementets forslag nr. 5

Sosial og helsedirektoratet er bekymret for at timene til skolen og elevenes valg blir tatt ut. Ved mange skoler brukes disse timene til å organisere og drive elevkantiner. Undersøkelser viser at slike tilbud er i tråd med elevenes ønsker. Undersøkelsen "Skolemåltidet og fysisk aktivitet i grunnskolen" (Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, 2000) viste at 55% av ungdomsskolene hadde elevkantiner. 70% av disse var drevet av elever. Kostholdsundersøkelser viser at skolematvaner endres ved overgang til ungdomsskole. Matpakken blir liggende hjemme, og betydning av et godt sunt mattilbud ved skolens kantine er uvurderlig i et folkehelseperspektiv.

Timeplanen må gi rom for å opprettholde slike tiltak.

Departementets forslag nr. 6

Sosial- og helsedirektoratet mener at det samlede timetallet i tegnspråk og norsk for elever med tegnspråk ikke må reduseres med mindre norsk språk (spesielt norsk skriftlig) integreres i de øvrige fagene. En integrering av norskfaget i de andre fagene er enda viktigere for denne gruppen elever enn for elever generelt. Det må bevisst legges opp til flere og varierte skriftlige framstillinger i alle fag.

Departementets forslag nr. 7

Skolen er en viktig arena for folkehelsearbeid også for elever i alderen 16-20 år. Sosial- og helsedirektoratet beklager at det kun opprettholdes to uketimer kroppsøving på videregående skole, til tross for at det i Kvalitetsutvalgets innstilling var foreslått at kroppsøving skulle økes med en uketime. Det argumenteres med at elevene trenger utvidet undervisning i matematikk på de studieforbereidende linjene, og at det derfor ikke er rom for utvidelse av kroppsøvingstimetallet. Det er godt dokumentert at fysisk aktivitet fremmer elevenes læringskapasitet. (Ingegerd Ericsson: Motorikk, koncentration, formåga og skolprestasjoner 2003).

Med bakgrunn i ungdoms manglende fysiske aktivitet, overvekt, utvikling av livsstilssykdommer i tidlig alder, vil en ekstra kroppsøvingstime i uka være av stor betydning. Sosial- og helsedirektoratet vil sterkt henstille til Utdannings- og forskningsdepartementet å gjeninnføre den tredje kroppsøvingstimen.

Det er bekymringsfullt at kroppsøving kuttes på studieretning Musikk, dans, drama. Kroppsøving er ikke bare et aktivitetsfag, men også et fag der elevene lærer sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse og skaper interesse, forståelse og gjennomføring av trening og aktiviteter som har positive effekter på helse og trivsel. Aktiviteten elevene får gjennom fag i studieretningen vil ikke være tilstrekkelig i forhold til å skape gode aktivitetsvaner og oppleve gleden av å mestre ulike typer idretter og aktiviteter.

Departementets forslag nr. 8

Sosial- og helsedirektoratet har ikke spesielle synspunkter på forslaget.

Departementets forslag nr. 9

Med tanke på de yrkesforberedende studieretninger vet vi gjennom undersøkelser at elever som går yrkesfaglig studieretning er mindre fysisk aktive enn andre elever. Mange av disse elevene skal ut i fysisk krevende jobber. Et godt helsemessig

fundament vil gjøre elevene bedre i stand til å utøve yrket sitt og ikke minst redusere muligheten for belastningsskader og livsstilssykdommer.

Sosial- og helsedirektoratet er usikre på hvilke konsekvenser en ytterligere vektlegging av teoretiske fag (engelsk og samfunnsfag) vil få. Intensjonen er at dette vil bidra til økt mulighet deltagelse i samfunnet, og det er bra. Dette målet bør det søkes andre tiltak for å nå, jf. Gradientutfordringen.

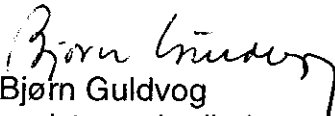
Departementets forslag nr. 10

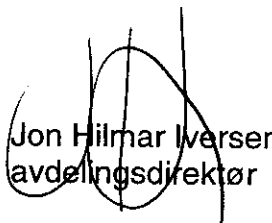
Sosial- og helsedirektoratet vil oppfordre til fordypning i og prosjekt knyttet til folkehelseutfordringer. Elevene vil gjennom slike prosjekter få økt kunnskap om ulike faktorerens betydning for helse.

Departementets forslag nr. 11

Kroppsøving er svært viktig også for elever som ønsker påbygging til generell studiekompetanse. Sosial- og helsedirektoratet beklager sterkt at kroppsøvingsfaget blir redusert for denne gruppen, med samme begrunnelse som ovenfor. At timer til valg også er foreslått tatt bort, gjør det enda vanskeligere for elevene å velge fysisk aktivitet.

Med vennlig hilsen

Bjørn Guldvog
assisterende direktør

Jon Hilmar Iversen
avdelingsdirektør